

ABDÜLHAMİD DÖNEMİ YILDIZ FOTOĞRAF ALBÜMLERİNİN SİYASAL-SOSYAL VE TEKNİK AÇIDAN İNCELENMESİ

II. POLITICAL-SOCIAL AND TECHNICAL INVESTIGATION OF THE YILDIZ PHOTO ALBUMS DURING ABDULHAMID PERIOD

Erkan ÇİÇEK*

Öz

Fotoğraf sözcüğü, temel anlamıyla ışık ile yazı yazmak anlamına gelmektedir. Zira fotoğraf (photographe) eski Yunandan günümüze ulaşmış bir ifade olup fotos: ışık, aydınlık - grafein: çizmek, resim yapmak ve yazmak kelimelerinin birleşimiyle günümüze Fotoğraf (photographe) olarak aktarılmıştır. Bu bilgilerden hareketle fotoğraf, cisimlerin ışığını kontrol altına alıp bazı kimyasalların yardımıyla bir yüzeye kalıcı iz bırakmak şeklinde tanımlanabilir. Fotoğraf sanatının dünden bugüne bulunuşundan gelişimine kadar birçok bilim insanı ve sanatçının katkısı olmuştur. Fotoğraf sanatının oluşumu, tanıtımı ve gelişiminde yer alan şahsiyetlerin başında; Thomas Wedgwood, Sir John Herschel, Fransadan Joseph Nicéphore Niepce, Louis Jacques Mande Daguerre, Hippolyte Bayard ve İngiltereden William Henry Fox Talbot yer almaktadır.

Bu çalışmada; II. Abdülhamid Dönemi Yıldız Fotoğraf Albümlerinin Siyasal-Sosyal ve Teknik açıdan İncelenmesi seçilen örnekler üzerinden çözümlenmiştir. Osmanlı padişahlarından II. Abdülhamid'in güzel sanatlara olan ilgisi, fotoğrafı sevmesi ve kendisinin de fotoğraf çekmesi fotoğrafın gelişimine ve yayılmasına sebep olmuştur. Nitekim II. Abdülhamid, görüntüyü yazıya tercih etmiş bir idarecidir. Bu anlamda şunları söylemiştir: "Her resim bir fikirdir, yüz sayfalık bir yazı ile ifade olunamayacak siyasi hissi manalar telkin eder, onun için ben tahriri münderecattan ziyade, resimlerden istifade ederim." Dile getirmiştir. Belge niteliği taşıyan fotoğraf siyasal ve sosyal olayların geleceğe taşınması noktasında önemli bir işlev görmüştür. Tamda bu noktada Osmanlı'nın kültürel mirasının geçmişten günümüze taşınmasını sağlayan Yıldız Fotoğraf Albümleri Padişah II. Abdülhamid tarafından desteklenmiştir.

Sonuç olarak; Yıldız Albümleri Osmanlı gözüyle İmparatorluğun genel görünümü ve yenileşme hareketleri ile ilgili fikir vererek yabancı toplumların ilgisini çekmek ve Osmanlı hakkındaki olumsuz fikirleri yok etmek hedefi ile gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Fotoğraf, Yıldız Fotoğraf Albümleri.

Abstract

The meaning of the photo is literally means writing with the light. Because photographe is an expression reached from the ancient times and it is transferred as photographe with the combination of the words fotos: light, light - grafein: drawing, painting and writing. From this information, photography can be defined as controlling the light of objects and leaving a permanent mark on a surface with the help of some chemicals. Photography has been the contribution of many scientists and artists from the present day to the development of the art. At the beginning of the personages who are involved in the formation, promotion and development of photography art; Thomas Wedgwood, Sir John Herschel, Frans Joseph Nicéphore Niepce, Louis Jacques Mande Daguerre, Hippolyte Bayard and William Henry Fox Talbot from England.

In this study; II. The Political-Social and Technical Investigation of the Yıldız Photo Albums during the Abdülhamit Period will be analyzed through selected examples. From the Ottoman sultans II. Abdülhamit's interest in fine arts, liking photography and his photographing have led to the development and expansion of photography. Indeed, II. Abdülhamit is a preferred administrator of visual writing. In this sense he said: "Every painting is an idea, a political feeling that can not be expressed with a hundred pages of writing suggests manners, for which I am an irrational leader, I take advantage of the pictures." He has expressed. The documentary image has played an important role in the future of political and social events. At this point, Yıldız Photo Albums, which provided the Ottoman cultural heritage to be moved from the past to the present day, were supported by the Sultan II. Abdülhamit.

As a result; Yıldız Albums gave information about the general appearance of the Empire and the movements of the Ottoman Empire. These albums were made with the aim of attracting foreign societies and destroying negative opinions about the Ottoman Empire.

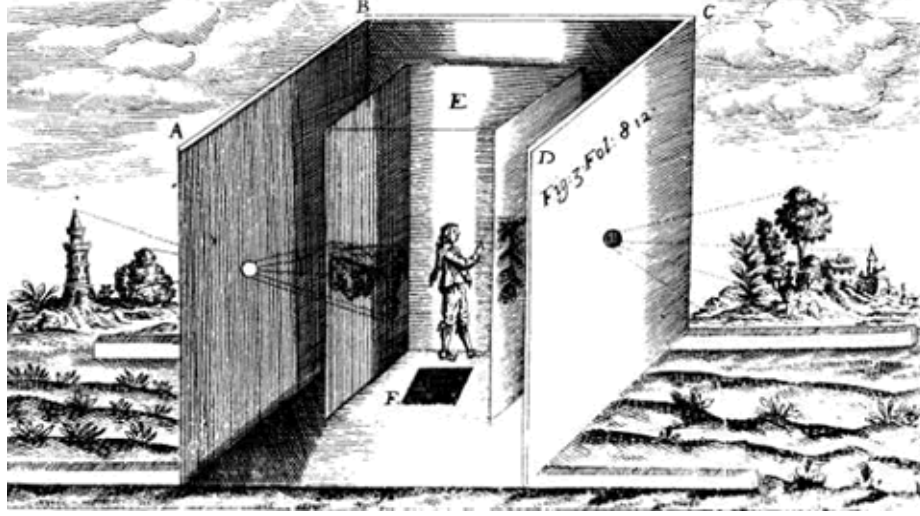
Keywords: Art, Photography, Yıldız Photo Albums.

1. Kavramsal ve Süreç Açısından Fotoğraf

21. yüzyılda adeta büyük bir sanayi dalına dönüşen ve şirketler bazında milyar dolar sermaye ile ifade edilen fotoğraf, asırlar önce çeşitli bilim adamlarının çalışmalarıyla başlayan, uzun bir serüven sonunda ortaya çıkan ve 19. yy'ın en dikkat çeken buluşlarının başında gelmektedir (Gençcelep, 2011: 2). Bu bağlamda, ışık ile yazmak anlamına gelen fotoğraf kelimesinin kökü, Yunanca ve Latince dillerine dayanır. Photos (ışık) ve graphis (yazı) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.

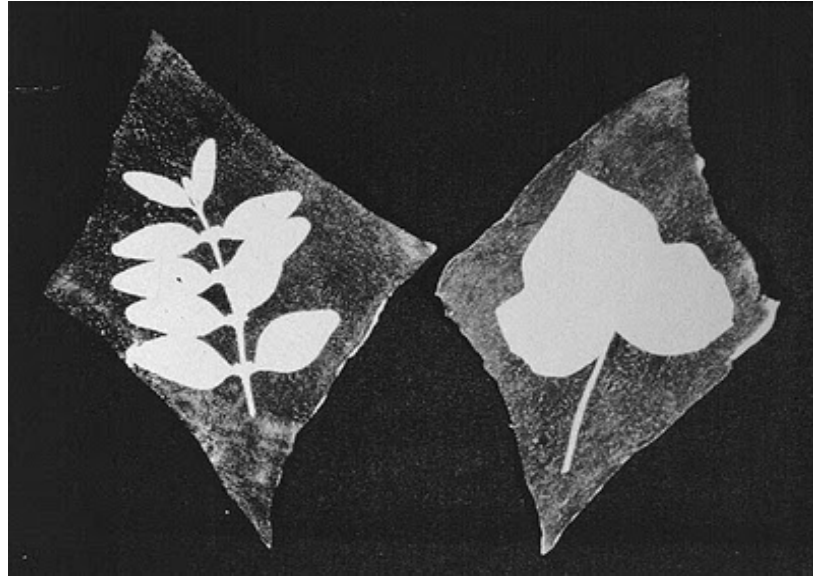
* Dr. Öğr. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Fotoğraf ve Video Bölümü.

Tarihte ilk kez 10. yüzyılda, Arap bilim adamı (optikçi, matematikçi) İbni-l Heysem güneş tutulmasını izlemek için "camera obscura" olarak adlandırılan ilkel karanlık kutuyu kullanarak hayata geçirmiştir (Kanburoğlu, 2004: 21). Söz konusu karanlık kutunun çalışması ise, karanlık bir odanın bir duvarına bir iğne deliği (pinhole) açıldığında dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün, deliğin karşısındaki duvara ters olarak düşmesi şeklinde olmuştur.

Şekil 1: Rönesans'ta Kullanılan Camera Obscura
(Gençcelep, 2011: 2)

Gelişen süreç içinde Rönesans zamanının sanatçıların estetik ve perspektif kullanıma başvurmaları karanlık kutunun fark edilip kullanılmasına sebep teşkil etmiştir. Venedikli biri olan Daniello Barbaro isimli bir kişinin de karanlık kutuya bir mercekle yerleştirilmesi, netleştirilmiş bir görüntü elde etmesini sağlamıştır. Johann Heinrich Schulze, 1727 yılında gümüş nitrat tozlarının ışığa karşı duyarlı olduğunu fark etmiş ve güneş karşısında karardığını görmüştür.

Şekil 2: Thomas Wedgwood'un Bir Çalışması
([http://alchetron.com/Thomas-Wedgwood-\(photographer\)-1105427-W](http://alchetron.com/Thomas-Wedgwood-(photographer)-1105427-W), 15.11.2015)

Yapılan çalışmaların ardından, Joseph Nicéphore Niépce'nin 1826 yılında sekiz saatlik bir sürede çekilen ilk fotoğrafı, sonrasında çekilecek fotoğraf karelerine öncülük etmiştir. Takip eden yıllarda üzerine birçok çalışma yapılmış ve fotoğraf çekim yöntemleri değişmiştir. 1838 yılında Louis Daguerre, ayakkabı boyacısı ve müşteri figürlü ilk insan fotoğrafını çekerek tarihe geçmiştir.

Şekil 3: Louis Daguerre, "Boulevard du Temple/Temple Bulvarı", 1838
(https://tr.wikipedia.org/wiki/Louis_Daguerre, Erişim Tarihi: 15.11.2015)

Gelişmeler tüm hızıyla devam ederken 1840-1914 arasında ise zengin teknik buluşlar meydana gelmiştir. Hem pozitif, hem de negatif fotoğraf teknikleri oluşmuş ve gelişmiştir. Bu arada fotoğraf filmlerinin duyarlılığı hızla artmış ve pozlandırma süreleri kısalmıştır. Fotoğrafın matbaa yoluyla çoğaltılmasının bulunması da fotoğrafın yaygınlaşmasını sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar olan dönemde en önemli gelişmeler renkli fotoğraf ve son 10-15 sene içinde dijital fotoğraf yönünde olmuştur (Or, 2007: 9). Bu dönem, fotoğrafın sadece teknik bir görüntü değil, sanat olarak da yorumlanmaya başlandığı zaman dilimidir.

Bu arada fotoğrafçılık 1970'li yıllardan itibaren elektronikle tanışmıştır. Mekanik teknolojileri yerini elektronik teknolojiye bırakmaya başlamıştır. Bu anlamdaki ilk gelişmeler fotoğraf makinelerinde görülmeye başlanmıştır. Netleme, ışık ölçüm, film sarma ve gösterge sistemlerinde elektronik teknolojisi kullanılmaya başlanmıştır. Makineler fotoğraf çeken kişilerin hata yapmasına izin vermez hale dönüşmüştür (İyicioğlu, 2006: 1). Elektroniğin fotoğraf makinelerine girmesi ile birlikte, mekanik sistemin ayrılmaz parçaları olan yay, zembek ve kurma sistemleri yerini elektronik devrelere, göstergeler yerlerini ekranlara, filmler sensörlere bırakmıştır.

İfade edilen gelişmeler ışığında fotoğrafın görümlere gönderme yapmada en "baskın" ve en "doğal" yol olması ancak 20. yüzyılda ve iki dünya savaşı arasına rastlayan dönemde gerçekleşmiştir. Fotoğraf, her şeyi en yakından gören tanık olarak dünyanın yerine o zaman geçti. Bu dönem, fotoğrafın gerçeğin doğrudan görülmesini sağlayan en saydam araç sayıldığı dönemdir (Berger, 1988: 69-70). Ayrıca bu dönem araç'ı kullanan büyük tanıklık ustaları Paul Strand ve Walker Evans gibi kişilerin dönemidir. Böylece fotoğraf kapitalist ülkelerde propaganda aracı olarak kullanılmasının da önü açılmıştır.

2. Dijital Kavramı ve Fotoğraf

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi çok eskiden beri yapıla gelen bazı işlerin araçlarının ve yöntemlerinin değişmesine neden oldu. Elektroniğin fotoğrafçılığa girmesiyle fotoğraf makinelerinin temel yapısı ve özelliği fazla değişmemiştir. Yalnızca teknolojinin artması ile film ortadan kalkarak yerini dijital (sayısal) kayıt ve görüntü oluşturma sistemine bırakmıştır. Fotoğrafçılığın çok geç tanıştığı bu sistem adından da anlaşıldığı gibi sayılarla çalışan bir kopya sistemidir. Fotoğrafçılıkta görüntünün film yüzeyine sabitlenerek kayıt edilmesi optik ve kimyanın kullanıldığı bir dönemdir. Filmin ortadan kalkarak görüntü kaydının CD ve hafıza çiplerine aktarılmasını ise optiğin elektronikle birleştiği dijital (sayısal) sistem dönemi olarak belirtebiliriz (İyicioğlu, 2006: 1). Zira ilk fotoğraf 1826 yılında sekiz saatlik pozlanma süresi ile çekilmiştir. İşte buradan hareketle elde edilen ilk fotoğrafın üzerinden 191 yıl geçmiştir. Başlangıçta çinko levhalara ve kâğıtlara, sonra cam taşıyıcılara, ardından da bugün de kullandığımız asetat tabanlar üzerine tespit edilen görüntü, günümüzde artık CCD ve CMOS tipindeki sensörlere (sayısal algılayıcı) işleniyor (Kanburoğlu, 2009: 14). Dolayısıyla bugün artık oldukça farklı bir görüntü algılayıcısı ve teknolojiyle karşı karşıyayız.

Elbette fotoğraf da sayısal (dijital) olarak ifade edilebilir, yani sayısallaştırılabilir bir üründür. Genel olarak görüntünün sayısallaştırılma olanağı görsel materyallerin hepsinin dönüştürülmesini mümkün

kılmıştır (Demirbaş, 2007: 4). Bugün bir güvenlik kamerasından alınan görüntü ile bilgisayarda çizilmiş bir resmi, bilgisayar teknolojisi açısından birleştiren ortak nokta ikisinin de sayısal olarak bilgisayarda eşdeğer kabul edilebilmesidir. Buradan hareketle fotoğrafın da istisnai bir konuma sahip olmadığını söyleyebiliriz.

3. Osmanlı'ya Fotoğrafın Gelişi

Osmanlı Devletinin yenilenme diğer bir değişle batılılaşma serüveni içerisinde fotoğraf önemli bir yer tutmaktadır. Bu anlamda Osmanlı'ya fotoğrafın gelişi ile Tanzimat arasındaki kronolojik rastlantı, yüzyılın sonuna kadar sürecek olan bir işbirliğinin de başlangıcıdır. Osmanlı'nın fotoğraf aracı ile fiziksel olmasa bile ilk tanışması fotoğrafın keşfinin ilanının ve aracın kullanım kılavuzunun yer aldığı 28 Ekim 1839 tarihinde İstanbul'da yayınlanan Takvim-i Vekayi gazetesi aracılığıyla olmuştur (Öztuncay, 2003:25). Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğunun batılılaşma hareketleriyle birlikte geleneksel sanat anlayışının yanında Batı sanatı da Osmanlıda yer bulmaya başladı. Sultan 2. Mahmut (1808-1839) zamanında batıda bir gelenek haline gelen devlet adamlarının Resimlerinin duvarlara asılması ve hediye edilmesi Osmanlıda da kendine yer edindi. Özellikle Sultan 2. Mahmut'un bir resmi hazırlanarak Devlet Dairelerinin duvarlarına asıldı. Bu çalışmalara Tasviri-Hümayun adı verilmekteydi. Batılılaşmaya karşı bir kısım çevreler Sultanın bu hareketinden rahatsız oldukları bilinmektedir. Sultan bu tutumu yıkmak için dönemin Şeyhülislamı olan Abdülvahab Efendiyi huzuruna çağırarak kendisine bir Tasvir-i Hümayun hediye etti. 1836 yılında da büyük bir törenle Rami ve Selimiye kışlarına Sultanın Tasvir-i Hümayunu asıldı (<http://www.birkarefotograf.com/osmanlida-fotografcilik/>, 10.07.2018).

Osmanlı'da fotoğraf ilk olarak, seyyah fotoğrafçılar örneğinde oryantalist çekim ve turistik bir ilgi çerçevesinde şekillenmiştir. Ancak, çok kısa sürede Osmanlı Devleti tarafından kontrol edilen öz-temsîl biçimine dönüşmüştür. Özellikle II. Abdülhamid döneminde fotoğraf aracı sanat alanından ayrılarak belgeleme aracına dönüşmüş ve saltanat albümleri olarak adlandırılan Osmanlı'yı oluşturan sosyal, kültürel yapının tanımlandığı ve coğrafi örgütlenmesinin temsil edildiği bir koleksiyon geleneğinin doğmasına neden olmuştur (Shaw, 2003:139). Osmanlı'da ilk kuşak seyyah fotoğrafçılardan Salzman, Firth, Du Camp gibi fotoğrafçıların yaptıkları seyahatlerde Kudüs, Mısır gibi yerler kayıt altına alınmıştır. Daha sonra ilk kuşak seyyah fotoğrafçıların ardından Osmanlı'da fotoğrafın kurumsallaşmasını sağlayan kişi Pera'ya yerleşerek açtığı stüdyo ile fotoğrafın yayılmasını sağlayan Gravürcü James Robertson'dur. Basile Kargopoulo'nun yanı sıra Osmanlı fotoğrafçılığının önemli aktörlerinden Pascal Sebah'ın 1857 yılında Pera'da açtığı stüdyo, Osmanlı fotoğrafik imgesinin hem ulusal hem de uluslararası tanınmasını sağlamıştır. Özellikle Bursa, Ege kıyıları, Atina, Mısır ve Libya gibi yerlerden çekilen fotoğraflar önemli bir yer tutmuştur. 1863 yılında saray fotoğrafçısı unvanını alan Abdullah Biraderler, tıpkı Pascal Sebah ve Joleillier gibi II. Abdülhamid döneminde Osmanlı devletinin ve halkının ayrıntılı bir biçimde fotoğraflanmasında görev üstlenmişlerdir. Bu gerçeklerden hareketle Saray fotoğrafçılığı unvanı ile sarayın kontrolü altına alınan stüdyolar yaklaşık 30 yıl boyunca Osmanlı'nın kontrollü ve kurumsal olarak merkezleştirilmiş fotoğraflarını meydana getirmiştir. Böylece Osmanlıda fotoğraf, oluşan imajın tanıtılması ve bilinmesi amacıyla kullanılmıştır denilebilir.

4. Yıldız Fotoğraf Albümlerinin İncelenmesi

Yıldız Albümleri olarak da bilinen II. Abdülhamid Albümleri 19. yüzyılın son çeyreğinde, çağdaş örneklerine az rastlanan bütünlüklü ve geniş kapsamlı bir fotoğraf projesini oluşturmaktadır. Albümün özgün karakterini; bütünlüklü yapısıyla beraber, hedef kitesinin doğrudan Batılı izleyici olması, hazırlanış süresinin yaklaşık olarak on üç yıl olması ve kullanılan fotoğraf kaynaklarının niteliği ve genişliği oluşturmaktadır. Ayrıca saray destekli bir proje olması ve Osmanlı periferisinde saltanat politikalarının fotoğraf aracılığıyla takip edilmesi özgül karakterini oluşmasına öncülük etmektedir. Burada örneklenen albümler, 1893 yılında düzenlenen Chicago Kolomb Fuarı için 1880 ve 1893 yıllarında çekilen yaklaşık 1700 adet fotoğraftan oluşan 51 albümdür (Hepdinçler, 2006:144-145). 19. yüzyıl'da Osmanlı devletinde devletin ileri gelenlerinin de desteği ile batılılaşma çalışmaları hız kazanırken, 51 albüm'ün yer aldığı bu fuarda da batılılaşma serüveni konusunda propaganda amacı hedeflenmiştir. Bu albümler; siyasal, sosyal ve teknik mesajlar içermektedir. Osmanlı bakiyesi altında olan yerlerde meydana gelen gelişme ve değişmelerin izleri batı kamuoyuna yansıtılmaktadır. Bu albümler Özellikle başta Amerikalı ve İngiliz kamuoyunda oluşmuş olan Osmanlı'nın "hasta adam" imajının yersiz ve haksız olduğunu ve gerçeklerin böyle olmadığını ispatlamaya ve gidermeye yönelik siyasal, sosyal gerçekliğinin dışı vurumu ve anlatımıdır.

Genel hatları ile Yıldız Fotoğraf Albümlerinde ki fotoğraflar ile; Çeşitli yerleşim birimleri, muhtelif mimarî eserler, çeşitli binalar, sınaî, sıhî, ziraî müesseseler, demiryolu inşaatı ve eğitim ve benzeri kurumlar, imar faaliyetleri, demiryolu ve köprü inşaatları, şahıslar, örf ve âdetler, bazı faaliyetlerin raporları, envanter ve demirbaş tespitleri, seyahatlere ait tespitler, muhtelif eşyaya ait imalat ve satış katalogları,

başlıca atlar olmak üzere çiftlik ve haralardaki hayvan resimleri, silâh katalogları, gemi fotoğrafları vb. gibi yerler kayıt altına almıştır. Bu albümlerin coğrafi dağılım ise, büyük kısmı İstanbul ve Osmanlı toprakları olmakla birlikte hemen hemen bütün dünya olmuştur diyebiliriz. Bu gerçeklerden hareketle Osmanlı gözüyle İmparatorluğun genel görünümü ve yenileşme hareketleri ile ilgili fikir vererek yabancı toplumların ilgisini çekmek ve Osmanlı hakkındaki olumsuz fikirleri yok etmek amacıyla oluşturulmuş olan Yıldız Albümleri Osmanlının kötüye giden imajının düzeltilmesi ya da batılılaşma lehine olumlu katkı sağlamıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti içerisinde yer alan albümler ise, II. Abdülhamid'in bilgilenmesine yönelik olarak düzenlenmiş ve muhafaza edilmiştir.

Şekil 4: Abdullah Biraderler "Hicaz Demiryolu Hattının, Amman - Maan Hattındaki Büyük Köprü" (1903)
(<https://www.google.com.tr/search?q=Abdullah+Biraderler+%E2%80%9C Hicaz+Demiryolu+Hatt%C4%B1n%C4%B1n,+Amman+-+Maan+Hatt/>, (05.09.2018))

Yukarıda ki fotoğrafta da görüldüğü üzere Hicaz Demiryolu inşasının her on beş-yirmi kilometresi bir kare fotoğraf olarak belgelenmiştir. Aslında bu yolla dönemin sultanı II. Abdülhamid Han bu yerlerin kayıtlara geçirmesini sağlamakla birden fazla amaç gütmüştür. Devletin içerisinde meydana gelen çalışmaların olumlu, kontrollü ve dönemin ruhuna uygun olduğu mesajını vermekte ve ima etmektedir. Diğer bir deyişle batılılaşma gelişmelerinin uygulandığını ve Osmanlı devletinin batılılaşma yönünde ve dönemin ruhuna uygun hareket ettiğini batı kamuoyuna işaret etmektedir.

Şekil 5: Abdullah Biraderler "Hicaz Demiryolu Hattına dair fotoğraf", Köprü (1903)
(<https://www.google.com.tr/search?q=Abdullah+Biraderler+%E2%80%9C Hicaz+Demiryolu+Hatt%C4%B1n%C4%B1n,+Amman+-+Maan+Hatt/>, (05.09.2018))

II. Abdülhamid'in tuğrası taşıyan Yıldız Albümleri genellikle deri ve kadife kumaş üzerine yıldız baskı şeklinde süslenerek oluşturulmuştur. Ülkenin dış dünyaya tanıtılması noktasında amaç güdülen bu fotoğraf çalışmalar büyük bir titizlikle meydana getirilmiştir. Zira albümlerin günümüze kadar kalıcılığını ciddi derecede bozmadan koruyor olması bunun en büyük kanıtıdır.

Şekil 6: Vassilaki Kargopoulo "İstanbul Kağıthane parkı çimlerin üzerinde öğle yemeği" 1878 Albümün negatif baskı. (<http://www.eskiistanbul.net/3581/kagithanede-bir-grup-kadin-basile-kargopoulo-fotografi-1878>, (06.09.2018))

Yukarıda ki fotoğrafta da görüldüğü üzere İstanbul Kağıthane'de bir grup kadın oturmaktadır. Bu fotoğrafta kadınlar Kağıthane parkında öğle yemeğini çimler üzerinde yemektedir.

Bu görselden hareketle çözümlene yapacak olursak sosyolojik bir yorum yapma imkanımız bulunmaktadır. Kadınların başlarının örtülü olması ve arkadaki erkeklerin sarıklı ve fesli oluşları, çocukların ve diğer öğelerin biçimsel duruşları bizlere toplumun içinde bulunduğu gerçekliği yansıtmaktadır. Fotoğrafta fesin gençlerde sarıgın ise yaşlılarda tercih edildiği izlenimi vermektedir. Bu tercihlerde de görüldüğü üzere batılı değerleri yakından takip eden Osmanlı toplumunda halk içerisinde kültürel öğeler ile modern öğelerin bir arada kullanıldığı gerçekliği görülmektedir. Batı kamuoyuna mesaj niteliği taşıyan bu fotoğraflar Osmanlı devletinin yenilikleri yakından takip ettiği izlenimini de vermektedir.

Şekil 7: Abdullah Biraderler, "Harbiye Öğrencileri Kılıç Taliminde", 1880-1893, Albüm no.49.

Şekil 8: Abdullah Biraderler, "Hasköy Kadın Hastanesi Tüberküloz Koğuşu", 1880-1893, Albüm no. 36.

Şekil 9: Bilinmeyen Fotoğrafçı, "Bursa Mekteb-i Rüşdiye-yi Askeri-yi İnşa Halinde", 1880-1893, Albüm no. 17 (LC 9512). (Şekil 7,8,9 (Hepdinçler, 2006:155-156))

Yukarı da ki fotoğraf 7 ve 8’de de görüldüğü üzere Albümlerin büyük bir çoğunluğu İstanbul ve çevresindeki askeri ve sivil tesis ya da kurumlara odaklanmakla beraber, padişahın Batılılaşma çabasının imparatorluğun geri kalanına yayıldığını ve kurumsallaştığını temsil eden yeterli sayıda fotoğrafla da desteklenmektedir.

Zira, fotoğraf 9 ’da ise Karadeniz, Adriyatik Denizi ve Arap Yarımadası gibi Osmanlı periferisindeki askeri, endüstriyel ve sivil oluşumların fotoğrafları bu bağlamda değerlendirilebilecek örneklerdir. Bu fotoğraflar mimari fotoğrafların statik temsillerinden farklı olarak, sürmekte olan yenileşme sürecinin izlenimini uyandırmak amacıyla sıklıkla inşa halinde fotoğraflanmışlardır (Hepdinçler, 2006:155) . Bu bilgilerden hareketle batı kamuoyuna sunulan bu ülke gerçekliğinden sonra 1898 yılında Girit, adada yaşanan ayaklanmalar ile birlikte uluslararası gözetim altında özerklik kazanmış ve bir adım sonrasında ise Osmanlı devletinden ayrılmıştır. Dolayısı ile Fotoğraf albümlerinin sosyolojik gerçeklinin yanında siyasi sonuçlarının da olduğu gerçekliği meydana gelmiştir.

Bizzat padişah II. Abdülhamit tarafından ülkenin dört bir tarafına gönderilen fotoğrafçılar, özellikle de saray fotoğrafçısı olan Abdullah Biraderler, Vassilaki Kargopoulo, Pascal Sebah ve Guillaume Berggren’dir. Aynı zamanda asker ressam olan Yüzbaşı Hüsnü Bahriyeli, Ali Sami, Servili Ahmed Emin, Ali Rıza Paşa, Ali Sami Aközer’e hastanelerin, okulların, camilerin, yolların, devlet dairelerinin, askeri mekanların fotoğraflarını çekirmiş, hatta 1904 yılında genel af için mahkumların fotoğraflarını çekirmiş ve bu fotoğraflar üzerinden onları affedip etmeyeceğine karar vermiştir. Bu çektiği tüm fotoğrafları belgelemiş bu da fotoğrafın ilk kez belge niteliği özelliğini taşıması açısından önemli olmuştur. Belge niteliğinde çektiği fotoğrafları Yıldız Albümleri adı altında toplatmıştır. Otuz binin üzerinde olan bu fotoğraf albümü döneminin en büyük albümü olarak kabul edilmiştir. O dönem ülkenin siyasi görünüşünü güçlü göstermek için, propaganda amaçlı, Yıldız Albümü fotoğraflarının bir bölümünden oluşan albümü Amerika Birleşik Devletleri’ne göndermiştir (Batuk, 2013:38). Zira, tanıtım ve bilinirlik amaçlarını taşıyan bu dışa açılma hamlelerinin Osmanlı devletinin batılılaşma serüvenine katkı yaptığı bir gerçektir. Diğer açıdan bakacak olursak, padişah II. Abdülhamit’in ülkenin dört bir tarafına gönderdiği fotoğrafçıların çektikleri fotoğraflar ve servis edilişleri göstermektedir ki , batı kamuoyuna yönelik teknolojik, sosyolojik ve siyasi olarak Osmanlı devletinin “hasta adam” imajının doğru olmadığını ve gerçek imajlarının çağcıl olduğunu gözler önüne sermektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Yıldız Albümleri Osmanlı gözüyle İmparatorluğun genel görünümü ve yenileşme hareketleri ile ilgili fikir vererek yabancı toplumların ilgisini çekerek Osmanlı hakkındaki olumsuz fikirleri yok etmede önemli bir işlev görmüştür.

Bu çalışmalar ile Fotoğrafın, Saray tarafından, istihbarattan envanter çıkarmaya, muharebe safahatının takibinden hüviyet tespitine, çeşitli faaliyetlerin raporlarında teşvik ve tanıtım faaliyetine kadar pek çok sahada kullanılmış olması Osmanlı için çağı yakalamak olduğu kadar ekonomik ve işlevsel olmuştur.

Belge niteliği taşıyan fotoğraf siyasi ve sosyal olayların geleceğe taşıması noktasında önemli bir işlev görmüştür. Tamda bu noktada Osmanlı’nın kültürel mirasının geçmişten günümüze taşınmasını sağlayan Yıldız Fotoğraf Albümleri Padişah II.Abdülhamid tarafından desteklenmiştir. Bu bilgilerden hareketle devlet elitleri tarafından fotoğraf gibi belge niteliği taşıyan bir sanat geliştirilmiş ve kullanılmıştır.

19. yüzyıl’da Osmanlı devletinde devletin ileri gelenlerinin de desteği ile batılılaşma çalışmaları hız kazanırken, 51 albüm’ün yer aldığı 1893 yılında düzenlenen Chicago Kolomb fuarına katılım batılılaşma serüveni konusunda propaganda amacının olumlu sonuçlandığını göstermektedir. Bilindiği üzere bu albümler; siyasi, sosyal ve teknik mesajlar içermektedir. Böylelikle Osmanlı bakiyesi altında olan yerlerde meydana gelen gelişme ve değişmelerin izleri batı kamuoyuna yansıtılmıştır. Sonuç olarak bu albümler özellikle başta Amerikalı ve İngiliz kamuoyunda oluşmuş olan Osmanlı’nın “hasta adam” imajının yersiz ve haksız olduğunu ve gerçeklerin böyle olmadığını ispatlamaya ve gidermeye yönelik siyasi, sosyal gerçekliğinin dışı vurumu ve anlatımını gerçekleştirmiştir.

Diğer yandan batı kamuoyuna sunulan bu ülke gerçekliğinden sonra 1898 yılında Girit, adada yaşanan ayaklanmalar ile birlikte uluslararası gözetim altında özerklik kazanmış ve bir adım sonrasında ise Osmanlı devletinden ayrılmıştır. Dolayısı ile Fotoğraf albümlerinin sosyolojik gerçeklinin yanında siyasi sonuçlarının da olduğu gerçekliği meydana gelmiştir.

Zira, tanıtım ve bilinirlik amaçlarını taşıyan bu dışa açılma hamlelerinin Osmanlı devletinin batılılaşma serüvenine katkı yaptığı bir gerçektir. Diğer açıdan bakacak olursak, padişah II. Abdülhamit’in ülkenin dört bir tarafına gönderdiği fotoğrafçıların çektikleri fotoğraflar ve servis edilişleri göstermektedir ki , batı

kamuoyuna yönelik teknolojik, sosyolojik ve siyasal olarak Osmanlı devletinin “hasta adam” imajının doğru olmadığını ve gerçek imajlarının çağcıl olduğunu gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- Berger, John (1988). *O Ana Adanmış*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Demirbaş, Yavuz Kerem (2007). *A'dan Z'ye Dijital Fotoğrafçılık*. 2. Bs. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
- Kanburoğlu, Özer (2004). *A'dan Z'ye Fotoğraf*. 4. bs. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanburoğlu, Özer (2009). *Dijital Fotoğraf Rehberi*. 4. bs. İstanbul: Say Yayınları.
- Gençcelep, Basri (2011). *Fotoğrafın Temel Sorunsalı Diyafram Enstantane ve Asa Bağlamında Görsel Uygulamalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hepdinçler, Tolga (2006). *Fotoğraf ve Oryantalizm: 19. Yüzyılda Osmanlı'nın Fotoğrafik Temsili*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İyicioğlu, Arif Levent (2006). *Işık Algılama ve Görüntü Oluşturma Yöntemlerine Göre Dijital Fotoğraf Makinelerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Or, Hilmi (2007). *Görme ve Fotoğraf Sanatındaki Fotoğraf Çiziminin Farkları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Batuk, Hasibe Nurşen (2013). *Fotoğrafın Resim Sanatı Üzerindeki Etkisi ve Görsel Sanatlar Eğitiminde Kompozisyon Kurmadaki Yeri ve Önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Öztuncay, Bahattin (2003). *Dersaadet'in Fotoğrafçıları: 19. yüzyıl İstanbul'unda Fotoğraf: Öncüler, Stüdyolar, Sanatçılar*. İstanbul: Aygaz Yayınları.
- Shaw, Wendy M.K (2003). *Possessors and Possessed: Museums, Archology, and the Visualization of History in the Late Otoman Empire*. Berkeley: University of California Press.
- <http://www.birkarefotograf.com/osmanlida-fotografcilik/>, 10.07.2018.
- <https://www.google.com.tr/search?q=Abdullah+Biraderler+%E2%80%9C+Hicaz+Demiryolu+Hatt%C4%B1n%C4%B1n,+Amman+Maan+Hatt/>, 05.09.2018.
- <http://www.eskiistanbul.net/3581/kagithanede-bir-grup-kadin-basile-kargopoulo-fotografi-1878>, 06.09.2018.